

**MAJKA ISUSOVA U POLEMI-
CI I DIJALOGU KRŠĆANA I
MUSLIMANA KROZ POVI-
JEST I DANAS**

Rita GEORGE-TVRTKOVIĆ

*Christians, Muslims, and Mary –
A History*

New York: Paulist Press, 2018.,
254 str.

Autorica je profesorica teologije na Benediktinskom univerzitetu u Illinoisu, SAD. Kroz dvadeset godina bila je pridružena direktorica u Uredu Nadbiskupije Chicago za ekumenske i međureligijske odnose. Udana je za katolika doseljenog iz Bosne Zorana Tvrtkovića, imaju dvoje djece. Doktorirala je na Notre Dame Universityju, SAD, disertacijom o srednjovjekovnim odnosima među kršćanima i muslimanima u djelima talijanskog dominikanca Riccolda da Montecrocea (oko 1243.-1320.). Izdala je tu disertaciju pod naslovom *A Christian Pilgrim in Medieval Iraq: Riccoldo da Montecroce's Encounter with Islam* (Tumhout: Brepols Press, 2012.).

U ovoj knjizi, na temelju znanstvenog proučavanja i praktičnog sudjelovanja u dijalogu s muslimanima kao monoteističkom manjinom u SAD, obrađuje povijest polemike kršćanskih i muslimanskih teologa o Mariji prema Kur'anu i Novome zavjetu te malobrojnih autora u prošlosti i sa-

dašnjosti koji predlažu da Majka Isusova bude most zbližavanja a ne zapreka, uz uvažavanje razlika koje ostaju. U predgovoru (str. IX.-XIV.) navodi citat iz *Deklaracije o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama Drugog vatikanskog* br. 3 gdje katolički biskupi ističu da muslimani časte (ne štiju liturgijski!) Mariju kao djevičansku majku, a poneki hodočaste u njezina svetišta. Zatim ističe da je kroz dvadeset godina sudjelovala na susretima dijaloga kršćana i muslimana i pita: Kakva je uloga Marije danas u odnosima Isusovih i Muhamedovih sljedbenika? Nadalje, navodi biblioteke kojima se mogla služiti u godini dana koju je od svojega matičnog Univerziteta dobila za pisanje ove knjige, tumači sedam ilustracija iz povijesnih djela, kojim prijevodima Biblije i Kur'ana se poslužila te ističe da je osobno prevodila tekstove s latinskog i francuskog (XV.-XVI-II.). Obradenu građu razdijelila je u osam poglavlja:

1. Predigra u svetim knjigama (str. 1-16);
2. Rani pogledi kršćana na Istoku (17-35);
3. Je li za muslimane Marija proročica ili idol (36-56)?;
4. Kršćanski pisci srednjega vijeka koji su povoljno vrednovali sliku Majke Isusove u islamu (57-70);
5. Gospa od pobjede (kod Lepanta 1571., u Sinju 1715.) i drugdje (71-94);

6. Marija kao sredstvo za obraćenje muslimana prema nekim katoličkim hodočasniciima i misionarima (95-120);
7. Merjemina kuća u Efezu kao svetište koje pohađaju muslimani i kršćani (121-142);
8. Suvremeni izazovi da Marija postane model dijaloga kršćanima i muslimanima (143-163).

U epilogu (165-169) navodi kako neki muslimani na arapskom zovu Isusovu majku *Sayyida Maryam* (Gospođa Marija), a neki dodaju zamjenicu za prvo lice množine *Sayyidatuna* – Naša Gospa. Bibliografiju je podijelila na primarne i sekundarne izvore (221-244). Kazalo imena i pojmova (245-254), sadržava također natuknicu „Alka, Sinjska; Gospa Sinjska“ jer u poglavlju petom, pri obradi „Gospe od pobjede“, spominje i ovo svetište Hrvata katolika u kojem se još uvijek slavi spomen na pobjedu protiv Turaka koja se, prema uvjerenju ondašnjih pobjednika i današnjih slavitelja, dogodila na zagovor Gospe. U tom poglavlju obrađuje također polemiku između katolika i protestanata u odnosu na Majku Isusovu u Kur'anu. Za protestante su, naime, katolici „krivi“ što pretjeranim štovanjem Marije odbijaju muslimane od otvorenosti za kršćanstvo. Lutherov stav prema Turcima prožet je uvjerenjem da muslimani i

„papisti“ daju prednost djelima nad vjerom (72-73). „Katolici su predbacivali muslimanima i protestantima da ne časte dovoljno Majku Isusovu, dok su protestanti tvrdili da katolici i muslimani časte Mariju previše“ (85). Pravoslavci su nakon propasti Bizantskog carstva 1453. god. počeli štovati Majku Isusovu kao Majku od poraza, katolici su nakon pobjede kod Lepanta 1571. god. počeli moliti krunicu kao sredstvo za pobjedu nad muslimanima. Tada su počeli pisati zaziv: „Regina sacratissimi rosarii, pugna pro nobis – Kraljice svete krunice, bori se za nas!“ (78). Među heretičkim kršćanima Arabije zvanim „Mariamiti“ bilo je pretjeranog štovanja Marije, i to je prema uvjerenju ove autorice bio povod da Muhamed napada vjeru kršćana u Trojstvo (88).

Veoma je tužno poglavlje šesto gdje su prikazani katolički misionari koji su se likom Marije služili za vrijeđanje ili obraćenje muslimana, kao isusovci u Indiji i američki protestantski misionari u Africi. Svijetlu točku u novijoj povijesti katolicizma predstavlja kardinal Charles Lavigerie koji je živio među muslimanima Afrike i zaključio da kršćansku evangelizaciju on i njegovi redovnici (bijeli oci) trebaju prilagoditi specifičnom kulturnom kontekstu. God. 1858. podignuto je svetište Afričke Gospe te osnovana skupina molitelja za obraćenje muslimana sa zazivom: „Gospo Afrička, moli za nas i za muslimane!“

(118). Aludirajući na preokret u stavu katolika prema muslimanima izražen u dokumentima Drugog vaticanskog, autorica s radošću ističe da se ono što je počinjalo kao most prema obraćenju muslimana često okretalo u most prema dijalogu i prijateljstvu (119).

Među katolicima za to su zaslužni znanstvenici koji su živjeli među muslimanima proučavajući njihovu vjeru i kulturu, kao što je francuski znanstvenik Louis Massignon (1883.-1962.). Massignona cijene i muslimanski pobornici dijaloga u Bosni koji mogu čitati njegova djela na francuskom i smatraju ga dobronamjernim francuskim orijentalistom (usp.: Adnan Silajdžić, *Islam u otkriću kršćanske Europe*, Sarajevo: FIN, 2003., 264-284). Utjecaj na kratku ali istinski novu formulaciju Drugog vaticanskog o Mariji kod muslimana (NAE 3) izvršili su biskupi s iskustvom življenja među muslimanima, osobito oni koji su vidjeli i s oduševljenjem prikazivali kako muslimani hodočaste u kršćanska marijanska svetišta. Autorica optimistički i oprezno razmišlja: „Možemo li ustvrditi da je taj dodatak u *Nostra aetate* o štovanju Marije kod muslimana primjer *sensus fidelium*? Biskupi Plumy, Descuffi i Sfair spomenuli su u svojim nastupima zajedničko štovanje Marije te su načinili izravnu vezu između pučke pobožnosti na terenu i onoga što je po njihovu uvjerenju trebala biti teologija islama u *No-*

stra aetate. Postoji duga tradicija u kojoj se Crkva oslanja na *sensus fidelium* da potvrdi nauk – osobito mariološki nauk. Jedan nedavni vaticanski dokument navodi četiri slučaja u povijesti gdje je na mariologiju utjecao *sensus fidelium*: Marijino trajno djevičanstvo, Marijino božansko materinstvo, bezgrešno začeće i uznesenje. Može li se ovom popisu dodati i zajedničko štovanje Marije kod kršćana i muslimana?“ (140).

Za nas koji živimo među muslimanima, spremni ustrajati u svojem vjerničkom identitetu i poštovati vjeru muslimanskih sugrađana, najznačajnije je osmo poglavlje. U njemu autorica ističe da su za kršćane i muslimane zajednički prihvaćene Marijine vrline: odbranost, otvorenost Bogu, čistoća i jedinstveno materinstvo. Poziva se na katoličko teološko načelo *lex orandi, lex credendi*. Zato Majka Isusova može postati most povezivanja, a ne ostati zapreka koju zloupotrebljavamo za intelektualno ratovanje. Za arabizirane kršćane u muslimanskim državama Marija je brzo postala most, iako su je neki od njih i dalje smatrali zaprekom (147). Aludirajući na nezadovoljstvo nekih feministkinja koje u štovanju Marije predbacuju patrijarhalnost i podložnost žena u kući i društvu, ona ističe: „Dok ne trebamo ignorirati dugu povijest štovanja Gospe od pobjede u međuvjerskim odnosima, možda bi današnji muslimani

i kršćani mogli više zajedno razmišljati o tome što Gospa od poraza može značiti ženama i drugima koji su tradicionalno bili ušutkivani pod patrijarhalnim strukturama na snazi u obje ove religije“ (157). Činjenica da je autorica udana te da s mužem odgaja dvoje njihove djece, pokazuje da ona nije bolesna feministkinja.

U svojoj knjizi *Majka Isusova u dijalogu kršćana, muslimana i Židova* (Sarajevo: 2015.) preveo sam *Anglikansko-katoličku izjavu* iz god. 2004. koju ova autorica spominje kao plod suradnje među kršćanima različitih konfesija oko štovanja Majke Isusove (158). Za temu „Merjema, majka proroka imenom Isa, u islamu“ mogao sam koristiti samo prijevode i komentare Kur’ana na bosanski. Iz ove knjige naučio sam puno više. Pravi biser ove monografije je autoričino povezivanje znanstvenog istraživanja s iskustvom konkretnog susretanja muslimana uživo. Nisam primijetio da se služi Lukinom zgodom o pohvali žene iz puka Isusovoj Majci (Lk 11,27-28). Prema Luki Marijina veličina nije samo u tome da je fizička Majka Proroka iz Nazareta nego što riječ Božju sluša, u nju vjeruje (Lk 1,45) i djeluje u skladu s njome (8,21; Dj 1,14). Unatoč ovom neznatnom nedostatku, knjiga je izvrsna i od srca je preporučam katoličkim pobornicima dijaloga s muslimanima.

Mato Zovkić